

BİYOĞRAFI/OTOBİYOĞRAFI

Biyografi

Biyografi (yaşam öyküsü), alanında tanınmış bir kişinin hayatını anlatan yazı türüdür. Biyografi türünde siyaset, bilim, sanat, spor vb. alanlarda tanınmış insanların hayatı; bilgi, belge ve tanıklara dayanılarak, tarafsız ve gerçekçi bir şekilde anlatılır. Kişinin değeri, benzerlerinden farklı yönleri anlatılır. Biyografilerde bazen anılardan da yararlanılır. Açık, sade bir dille yazılan biyografide kronolojik bir sıra izlenebilir. Diğer öğretici metinlerde olduğu gibi biyografilerde de anlatıcı kurmaca bir kişi değil, yazarın kendisidir.

Eski Yunan edebiyatında Plutarkhos'un Hayatlar, İngiliz edebiyatında William Roper'in (Vilyım Rupır) Sir Thomas More'un (Sör Tamıs Mor) Hayatı ve James Boswell'in (Ceymis Bozvel) Samuel Johnson'un (Semyul Cansın) Hayatı, Avusturya edebiyatından Stefan Zweig'in (Ştefan Svayg) Üç Büyük Usta dünya edebiyatının tanınmış biyografilerindendir.

TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ BİYOGRAFİLER

TANZİMAT DÖNEMİ

- *Beşir Fuat - Victor Hugo*
- *Namık Kemal - Evrak-ı Perişan*
- *Recaizade Mahmut Ekrem - Kudemadan Birkaç Şair*
- *Muallim Naci - Osmanlı Şairleri*

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ

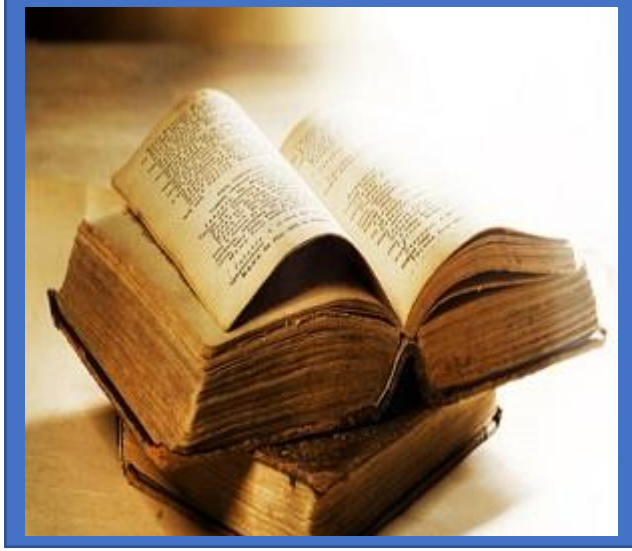
- *Süleyman Nazif - Mehmet Âkif*

CUMHURİYET DÖNEMİ

- *İlhan Geçer - Cahit Sıtkı Tarancı*
- *Mithat Cemal Kuntay - Namık Kemal*
- *Ahmet Rasim - İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi*
- *Yakup Kadri Karaosmanoğlu - Atatürk*
- *Beşir Ayvazoğlu - Yahya Kemal*
- *İhsan Işık - Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi*

Otobiyografi

Otobiyografi (öz yaşam öyküsü) yazarın kendi yaşamını anlattığı yazı türüdür. Biyografide ve otobiyografide hayatı ele alınan kişinin başarıları, ilham verici yönleri açık, sade bir dille anlatılır. Otobiyografide anlatıcı birinci kişiyken biyografide üçüncü kişidir. Biyografiler bilgi, belge ve tanıklıklara bağlı olarak nesnel bir dille yazılır. Yazarın iç dünyasına dönük kaleme alınan otobiyografiler ise hafızaya ve anılara dayanır. Bu nedenle otobiyografi yazarı, biyografi yazarı kadar nesnel olamayabilir.

Amerikan edebiyatında Paul Auster'in (Pol Ostır) İç Dünyamdan Notlar ve Isaac Asimov'un (Ayzek Ezimov) Dolu Dolu Yaşadım, Fransız edebiyatında Andr  Gide'in (Andre Jid) Tohum  lmezse dünya edebiyatının tanınmış otobiyografilerindendir. Türk edebiyatında Abidin Dino'nun Kısa Hayat  yk m, şevket Süreyya Aydemir'in Suyu Arayan Adam adlı eserleri otobiyografi türünde yazılmıştır. Bazı hik ye ve romanlarda biyografi ve otobiyografi türlerinden yararlanılmıştır. Oğuz Atay'ın Bir Bilim Adamının Romanı (Mustafa İnan) adlı eseri biyografik, Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu adlı romanı ise otobiyografik bir romandır.

Monografi: Sınırları kesin olarak belirlenmiş bir konuyu özel bir bakışla derinlemesine, ayrıntılı olarak anlatan yazılardır. Monografiler bir kişi, yer, eser, olay, konu hakkında yazılabilir.

Öz geçmiş / CV: Kişinin, hayatındaki önemli evreleri; elde ettiği bilgi, beceri ve tecrübeleri kendi ağzından anlattığı yazı türüdür. Öz geçmiş, çoğunlukla bir iş başvurusunda, kişinin kendini tanıtmak için başvuru yaptığı kurum ya da kuruluşa verilmek üzere yazılır. Öz geçmiş; kişinin öğrenim durumunu, iş tecrübelerini, özelliklerini eksiksiz olarak yansıtmalıdır.

Hâl tercümesi: Osmanlı Dönemi'nde yazılan, daha çok öz geçmiş özelliği gösteren eserlerdir.

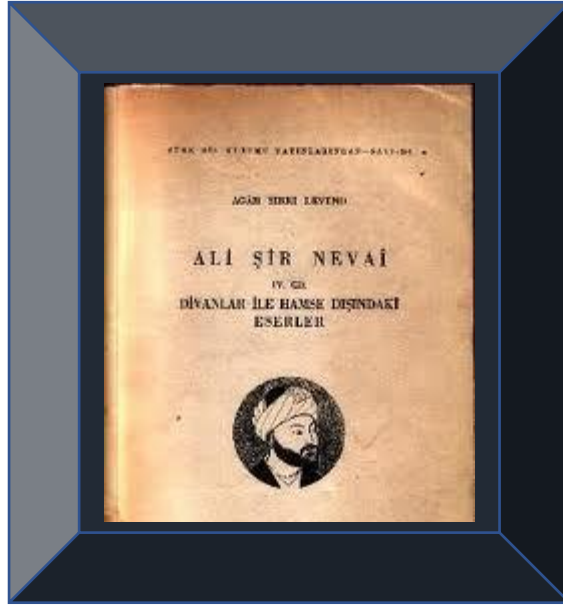
Portre: Bir kişiyi ayırt edici yönleriyle tanıtmayı amaçlayan yazılardır. Kişiyi yalnızca dış görünüşüyle yansıtan portreye fiziksel portre; kişinin iç dünyasını, duygularını, düşüncelerini, huy ve karakter özelliklerini anlatan portreye de ruhsal portre denir. Portrelerin çoğunda bu iki türün özellikleri bir arada bulunur.

TEZKİRE

Eski dönemlerde önemli kişilerin, özellikle şairlerin hayatlarının anlatıldığı; eserlerinden örneklerin verildiği düzyazı türüdür.

Günümüzdeki biyografik-antolojik eserlere benzeyen tezkireler bir tür edebiyat tarihi çalışması da sayılabilir. Tezkireler genellikle mukaddime (giriş), şairlerin ve eserlerinin tanıtıldığı asıl metin ve hâtimeden (bitiş) oluşur. Mukaddimelerde eserin sunulduğu kişiye övgüler, dönemin şiir anlayışı ve eserin yazılma nedeni hakkında bilgiler bulunur. Asıl metin bölümünde, tanıtılan kişinin sosyal çevresi, edebî kişiliğiyle ilgili bilgiler, sanatı üzerine değerlendirmeler ve eserlerinden örnekler bulunur. Hâtime bölümünde eserin bitiş tarihi, yazılış süreci ile ilgili bilgiler, dönemin padişahına veya önde gelen devlet adamlarına dualar, eserdeki kusurlar için af isteği yer alır. Tezkireler çoğunlukla yazarlarının adıyla anılır. Tezkirede şairler genellikle alfabetik olarak sıralanır.

Nesnel bir tutumla, açık ve sade bir dille, bilgi vermek amacıyla yazılan biyografilere göre tezkireler; öznel bir tutumla, övgü veya yergi amacıyla kaleme alınmıştır. Tezkirelerde yazarlar, genellikle sanat güçlerini göstermeye çalışmış; seci, aliterasyon, tezat ve tenasüplerle süslenmiş; sanatlı bir dil kullanmıştır.

Türk edebiyatındaki ilk şairler tezkiresi Çağatay şairi Ali Şîr Nevâî'nin yazdığı Mecâlisü'n-Nefâis'tir. Anadolu sahasında yazılan ilk şairler tezkiresi Sehî Bey'e ait olan Heşt Behişt'tir. Türk edebiyatındaki tanınmış tezkireler arasında Latîfî'nin Tezkiretü'ş-Şuarâ, Ahdî'nin Gülşen-i Şuarâ, Âşık Çelebi'nin Meşâirü'ş- Şuarâ, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şuarâ adlı eserleri sayılabilir.